

De andere Lasker

- door Dirk Goes -

Edward Lasker werd geboren op 3 december 1885 in Kempen, dat nu in Polen ligt maar destijds deel uitmaakte van het Duitse keizerrijk. In 1904 verhuisde hij naar Berlijn, waar hij werd aangesteld als Beamter der Allgemeinen Elektrizitätsgesellschaft. In 1910 voltooide hij een ingenieursstudie aan de universiteiten van Breslau (nu: Wrocław) en Charlottenburg (Berlijn).

Lasker, die overigens ver verwant was aan naamgenoot en wereldkampioen Emanuel Lasker, was in zijn jonge jaren een niet onverdienstelijk amateurschaker. Zo won hij in 1909 het kampioenschap van Berlijn en in 1912 het toernooi van Parijs.

In het najaar van 1912 besloot hij om de Engelse taal te leren, en waar kun je dat beter doen dan in Engeland? Op 29 oktober kwam hij per boot aan in de haven van Londen en hij ging meteen naar de City of London Chess Club, waar hij werd uitgenodigd om een vluggertje te spelen tegen clubkampioen en voorzitter George Alan Thomas, die later, in 1923 en 1934, tweemaal Engels kampioen zou worden. Thomas was een veelzijdig man, die, behalve in schaken, ook uitblonk in badminton (21 nationale titels!) en tennis. Het zou een wereldberoemde partij worden:

Wit:	Edward Lasker
Zwart:	George Alan Thomas

1. d4 e6; 2. Pf3 f5; 3. Pc3 Pf6; 4. Lg5 Le7; 5. Lxf6 Lxf6; 6. e4 fxe4; 7. Pxe4 b6; 8. Pe5 O-O; 9. Ld3 Lb7; 10. Dh5 De7

11. D x h7+!

Het vuurwerk begint.

11. .... K x h7; 12. P x f6++ K h 6

12. .... K h 8; 13. P g 6 mat.

13. P g 4+ K g 5; 14. h4+

Een klein smetje. 14. f4+ K x f4; 15. g3+ Kf3 (of 15. .... K g 5; 16. h4 mat); 16. 0-0 mat wint nog sneller dan de partij.

14. .... Kf4; 15. g3+ Kf3; 16. Le2+ Kg2; 17. Th2+ Kg1; 18. Kd2 mat.

De slotzet is een kwestie van smaak. Persoonlijk had ik gekozen voor 18. 0-0-0 mat, maar ach ....

"This was very nice" zei Thomas, en nadat zijn woorden in het Duits waren vertaald toonde Lasker zich diep onder de indruk van zijn sportiviteit. Lasker: "Een Duitser had ongetwijfeld tegen me gezegd dat ik geluk had gehad."

Jaren later, toen Lasker een schaakclub in het New Yorkse stadsdeel Brooklyn binnenliep, werd hij staande gehouden door een oude man, die hem een krantenknipsel over een schaakpartij toonde. De man vroeg hem of hij de partij herkende, en Lasker zag onmiddellijk dat het zijn partij tegen Thomas betrof. De oude man stelde zich voor en zei het volgende:

"Let me shake hands with you. I have seen many beautiful games in my long life, but this is the most beautiful. I play it over whenever I feel blue, and it makes me happy again. I always carry it in this pocket, right over my heart."

Prachtig toch? Een dergelijke partij winnen is op zich al mooi, maar als je er dan ook nog iemand anders zo gelukkig mee kan maken, dan geeft dat natuurlijk alleen maar meer waarde aan je prestatie. Ach ja, de schoonheid van het spel, daarom schaken wij!

Van 28 juli tot en met 8 augustus 1913 was Lasker ook even in Nederland, waar hij meedeed aan het toernooi van Scheveningen, dat door de Nederlandsche Schaakbond werd georganiseerd ter gelegenheid van haar 40-jarig bestaan. Gespeeld werd in een van de zalen van het Kurhaus. Lasker speelde uitstekend, en een remise in zijn afgebroken partij uit de elfde ronde tegen de Nederlander Jan Willem te Kolsté had hem een riant uitzicht gegeven op de derde plaats. Lasker was overtuigd van zijn remisekansen en koos ervoor om de hele nacht (tot 07.00 uur 's ochtends!) samen met Aljechin in een nachtclub door te brengen. Twee uur later speelde hij zijn partij tegen Te Kolsté uit, en met zo weinig slaap zal het geen verbazing wekken dat dat misging. In zijn boek 'Chess secrets' schreef Lasker het volgende: "I swore I would never drink and look at the girls again during a tournament". Het leven is een leerproces ....

Ook Aljechin had, om het eens eufemistisch te zeggen, bepaald geen limonade gedronken, maar voor hem waren de gevolgen minder rigoureuus. Hij verloor weliswaar in de laatste ronde van Janowski, maar op dat moment kon hij toch al niet meer worden ingehaald. Lasker eindigde uiteindelijk op de vijfde plaats met een score van 8 uit 13. Tegen de Zweed Englund, die vooral bekend is vanwege het naar hem genoemde gambiet (1. d4 e5), toverde hij een leuk matje op het bord:

Wit:	Edward Lasker
Zwart:	Fritz Englund

19. .... 0-0-0?; 20. Dxc6+! bxc6; 21. La6 mat; 1-0.

Het zogenaamde Boden-mat, dat is vernoemd naar de Brit Samuel Boden, die het in 1853 op het bord kreeg in een partij tegen de Duitser Schulder.

Lasker bleef in Londen wonen en werken tot oktober 1914. Op dat moment was de sfeer in Engeland uitgesproken anti-Duits omdat kort daarvoor de Eerste Wereldoorlog was uitgebroken, en hij werd zelfs even geïnterneerd. Op voorspraak van zijn vrienden werd hij al spoedig weer vrijgelaten, maar het mag duidelijk zijn dat de lol in Engeland er wel af was. Daarop besloot hij naar de Verenigde Staten te emigreren, het geboorteland van zijn moeder. Op 21 oktober 1914 ging hij in Liverpool aan boord van de 'Cedric', en negen dagen later arriveerde hij in New York.

Op dat moment waren de Verenigde Staten nog niet bij de oorlog betrokken. President Woodrow Wilson wilde uitdrukkelijk dat zijn land neutraal bleef, en in die visie wist hij zich gesteund door de meeste Amerikanen. Men zag de oorlog als een typisch Europees conflict, maar na enkele incidenten kantelde dat beeld:

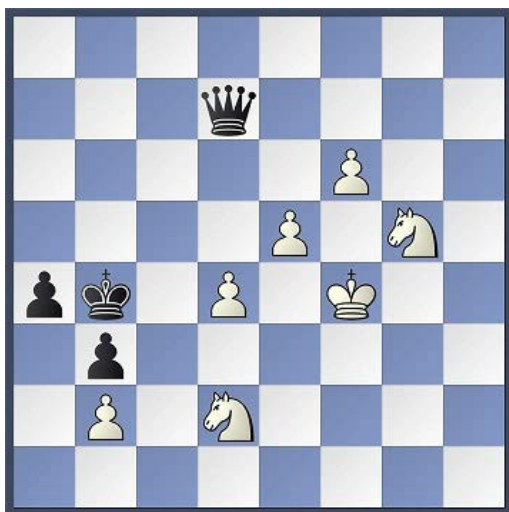
- * Op 7 mei 1915 bracht een Duitse onderzeeër het Britse schip 'Lusitania' tot zinken, volgens de Britten een passagiersschip, volgens de Duitsers een oorlogsschip. Deze oorlogshandeling kostte het leven aan 1.198 opvarenden, onder wie 128 Amerikanen. De Amerikaanse bevolking was woedend, maar Wilson bleef hardnekkig vasthouden aan zijn neutraliteitspolitiek.
- * Op 16 januari 1917 onderschepte de Britse veiligheidsdienst een telegram van de Duitse onderminister Alfred Zimmermann aan de Duitse ambassade in Mexico. Dat land was tijdens de Mexicaans-Amerikaanse oorlog (1846-1848) de staten Texas, Arizona en New Mexico kwijtgeraakt aan de Verenigde Staten, en in het telegram beloofde Zimmermann de Mexicanen, nadat de oorlog door Duitsland gewonnen was, te zullen meewerken aan teruggave van die gebieden als zij aan de kant van de Duitsers zouden meevechten.

Het Zimmermann-incident was de spreekwoordelijke druppel, en op 6 juni 1917 verklaarde Wilson Duitsland de oorlog. Lasker werd opgeroepen zijn dienstplicht te vervullen voor zijn nieuwe vaderland, overigens met het recht te weigeren op grond van zijn Duitse afkomst. Hij besloot geen gebruik te maken van dit recht, in de hoop dat daarmee zijn aanvraag van het Amerikaanse staatsburgerschap in een stroomversnelling zou komen, maar de oorlog was al voorbij voordat hij kon worden opgeroepen.

Inmiddels was Lasker in 1916 winnaar geworden van het US Open, en dat herhaalde hij in 1917, 1919, 1920 en 1921. Dat gaf hem het zelfvertrouwen om de regerend Amerikaans kampioen, Frank Marshall, uit te dagen een match te spelen om het Amerikaans kampioenschap. Marshall was in 1909 Amerikaans kampioen geworden door Jackson Showalter te verslaan, en Lasker was de eerste in lange tijd die het aandurfde met hem de strijd aan te gaan. Na moeizame onderhandelingen werden ze het eindelijk eens, en op 15 maart 1923 ging de match van start. Lasker begon sterk, met winst in de eerste twee partijen, maar toen Marshall de partijen 4 en 5 won stond het weer gelijk. Tijdens de zevende partij kreeg Lasker last van nierstenen, en nadat de partij was afgebroken werd hij naar het ziekenhuis gebracht. Hij trachtte de hervatting van de partij uit te stellen, maar daar ging Marshall niet mee akkoord. Daarop verliet Lasker het ziekenhuis, tegen het advies van zijn behandelend arts, speelde de partij uit, en verloor. Uiteindelijk won Marshall de match met miniem verschil (9½-8½).

In 1924 kreeg Lasker de eervolle uitnodiging mee te doen aan het dubbelrondige toernooi van New York, waar de gehele wereldtop aanwezig was. Het werd een grote overwinning voor Emanuel Lasker, die 16 punten uit 20 partijen behaalde en als enige ongeslagen bleef. Capablanca, die tegen Richard Reti zijn eerste verliespartij in tien jaar tijd te slikken kreeg (de laatste was tegen Tarrasch in het toernooi van Sint Petersburg, 1914), eindigde op de tweede plaats, Aljechin werd derde. Edward Lasker eindigde op de tiende en voorlaatste plaats, maar speelde wel verdienstelijk 1-1 tegen Aljechin en scoorde plusremises tegen Emanuel Lasker (een monumentale partij van 103 zetten!) en Capablanca. Zijn zwartpartij tegen Janowski was een waar spektakelstuk:

Wit:	David Janowski
Zwart:	Edward Lasker

58. f7! De7; 59. d5 a3; 60. bxa3+ Kc3; 61. d6

De dame is kansloos tegen de oprukkende pionnen, die door Lasker op plastische wijze werden omschreven als 'onstuitbare termieten'.

61. .... Df8; 62. Pge4+ Kd3; 63. e6 Dh6+; 64. Kf5 b2; 65. d7 Df8; 66. a4 Da8; 67. e7 Dd5+; 68. Kf6 Dd4+

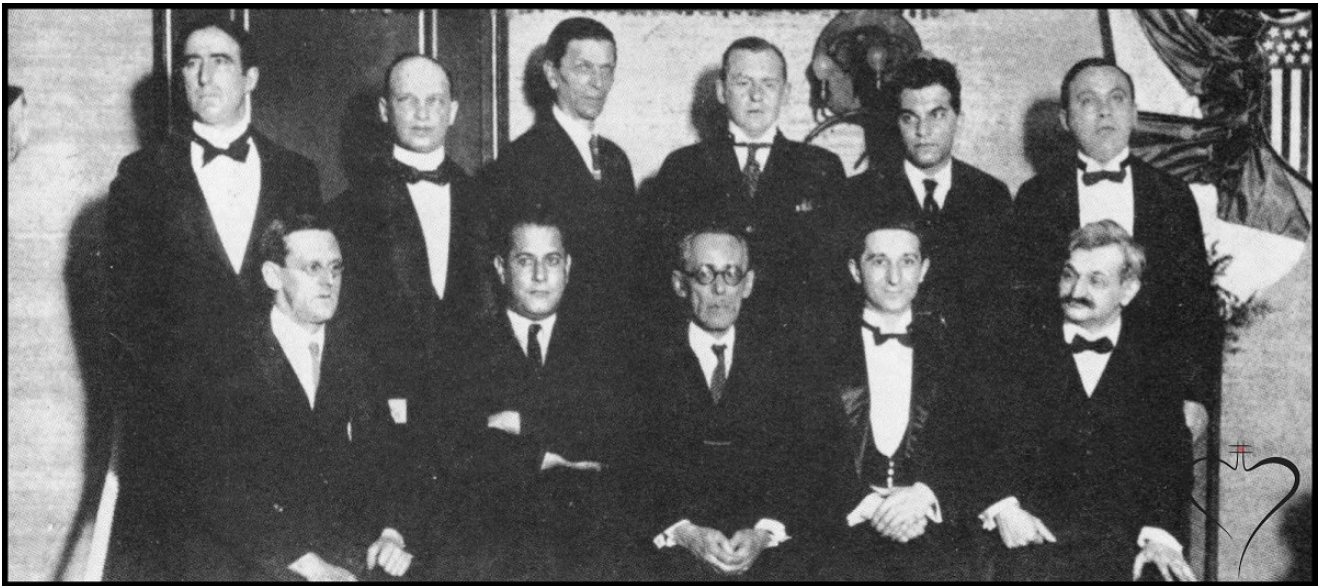

69. Ke6??

Mogelijk vermoeid door de lengte van de partij, gaat Janowski de mist in. Winnend was 67. Kg6! b1D; 68. d8D Dbg1+; 69. Pg5, en de schaakjes zijn op.

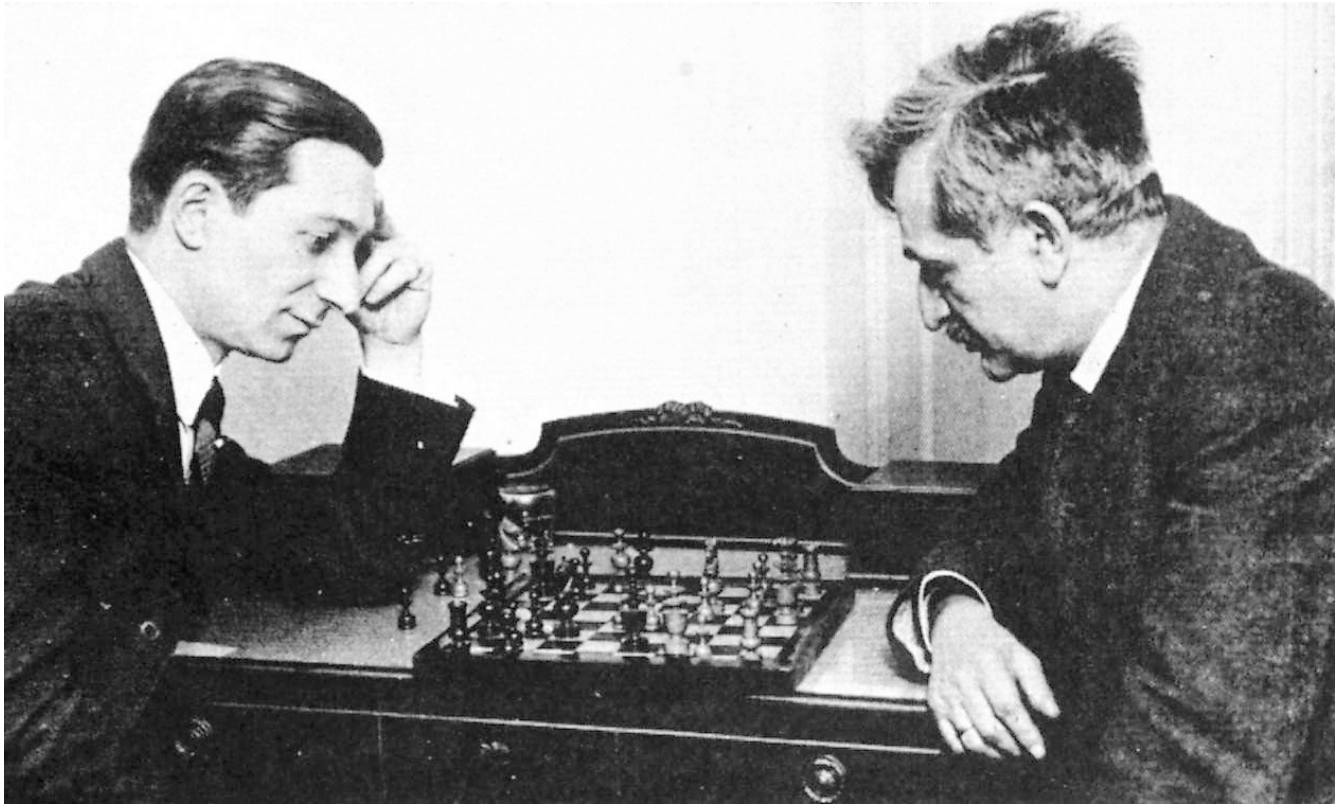
69. .... b1D; 70. Pxb1 Dxe4+; 71. Kf6 Dh4+

Hier werd remise overeengekomen. Na 72. Ke6 is het eeuwig schaak door 72. .... De4+; 73. Kd6 Dd4+; 74. Kc7 Da7+, en op 72. Kg7 volgt 72. .... Dxe7; 73. d8D+ Dxd8; 74. f8D Dd7+; 75. Kg8 Dxa4 met niet te winnen stelling.

De deelnemers aan het toernooi van New York in 1924. Staand van links naar rechts Marshall, Tartakower, Maroczy, Al-jechin, Reti en Bogoljubov. Zittend van links naar rechts Yates, Capablanca, Janowski, Edward Lasker en Emanuel Lasker.

In de loop der jaren begon Lasker zich minder met schaken bezig te houden en meer met dammen en go. In 1937 was hij een van de medeoprichters van The American Go Association. Volgens Lasker was go voorbestemd om in de Westerse wereld het schaken te vervangen. Zo ver is het nog niet.

De beide Laskers. Links Edward, rechts Emanuel.

Hij bleef tot op hoge leeftijd actief op het schaakbord, maar alleen op amateurbasis. Zijn drukke baan als ingenieur stond een carrière als prof in de weg. Mogelijk was hij daar wel sterk genoeg voor, maar dat heeft hij nooit serieus overwogen. Mede daardoor werd hij in de jaren '30 in schaakkracht overvleugeld door met name Reshevsky en Fine.

Laskers partij tegen Reshevsky uit het kampioenschap van New York (1922) is overigens een aardig verhaal. Reshevsky, die op dat moment nog maar 10 jaar oud was, gaf de partij op, keek zijn tegenstander diep in de ogen, en zei "Dit is de laatste partij die u van mij wint." En hij hield woord ....

In 1963 werd Edward Lasker door de FIDE tot internationaal meester benoemd op grond van prestaties uit het verleden. Hij overleed op 25 maart 1981 op 95-jarige leeftijd.